SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satversmestiesa.lv

LĒMUMS
PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā 2026. gada 30. oktobrī

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Anita Rodiņa, tiesneses Jautrīte Briede un Veronika Krūmiņa,

kolēģijas sēdē izskatījusi pieteikuma iesniedzējas Administratīvās apgabaltiesas pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 182/2026)

konstatēja:

1. Administratīvā apgabaltiesa lūdz Satversmes tiesu atzīt Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likuma (turpmāk – Kaitējuma atlīdzināšanas likums) 2. panta otro daļu (turpmāk – apstrīdētā norma), piemērojot kopsakarā ar 1. panta pirmo daļu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2026. gada 31. maijam), par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmajam un trešajam teikumam, kā arī 105. panta pirmajam teikumam.

2. Kaitējuma atlīdzināšanas likuma 2. panta otrā daļa noteica:

"Šā likuma noteikumi piemērojami arī šajā likumā tieši neminētos gadījumos, ja kriminālprocesā vai administratīvā pārkāpuma lietvedībā privātpersonai nodarīts kaitējums iestādes, prokuratūras vai tiesas prettiesiskas rīcības dēļ."

3. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.[1] panta pirmās daļas 2. punktu tiesa vēršas Satversmes tiesā, ja tā uzskata, ka norma, ko iestāde ir piemērojusi vai

kas administratīvajā tiesas procesā būtu jāpiemēro lietā, neatbilst Satversmei vai starptautisko tiesību normai (aktam).

Administratīvās apgabaltiesas izskatīšanā ir lieta par labvēlīga administratīvā akta izdošanu par kriminālprocesā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu. Pieteicēja vērsās Valsts policijā ar lūgumu atlīdzināt zaudējumus, kas nodarīti, policijas darbiniekiem veicot kratīšanu pieteicējai piederošās, bet citai sabiedrībai iznomātās, telpās. Ar Ģenerālprokuratūras [datums] lēmumu pieteicējai atteikts atlīdzināt zaudējumus par kratīšanas laikā sabojāto īpašumu. Pieteicēja ir vērsusies administratīvajā tiesā, lūdzot izdot labvēlīgu administratīvo aktu un atlīdzināt zaudējumus, kas nodarīti, veicot kratīšanu pieteicējai piederošās telpās. Administratīvā apgabaltiesa uzskata, ka apstrīdētā norma kopsakarā ar Kaitējuma atlīdzināšanas likuma 1. panta pirmo daļu, ierobežo personas, kurai kriminālprocesā nav noteikts procesuālais statuss, tiesības uz atlīdzinājumu par tiesiskas kratīšanas rezultātā nodarītajiem zaudējumiem un neparedz efektīvu mehānismu šo tiesību īstenošanai. Tādēļ apstrīdētā norma neatbilstot Satversmes 92. panta pirmajam un trešajam teikumam, kā arī 105. panta pirmajam teikumam.

Līdz ar to Administratīvā apgabaltiesa ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot tam Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

4. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktam tiesas uzskats par apstrīdētās normas neatbilstību Satversmei juridiski jāpamato. Tiesai pieteikumā jāietver argumenti gan par apstrīdētās normas, gan Satversmē ietvertās tiesību normas saturu, kā arī šo normu pretrunu, kuru nav iespējams atrisināt ar juridiskām metodēm. Tiesai jānorāda tāds argumentu kopums, kas ir nepieciešams un vienlaikus arī pietiekams prasījuma apmierināšanai. Turklāt, ja pieteikumā apstrīdēta tiesību normas atbilstība vairākām augstāka juridiskā spēka tiesību normām, tajā jānorāda argumentācija, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība katrai pieteikumā norādītajai augstāka juridiskā spēka tiesību normai.

4.1. Administratīvā apgabaltiesa ir lūgusi vērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam un trešajam teikumam. Tiesa norādījusi, ka pieteicējai piederošais īpašums sabojāts un zaudējumi nodarīti Valsts policijas veiktās kriminālprocesuālās darbības – kratīšanas – rezultātā. Ģenerālprokuratūra atzinusi, ka kratīšana veikta atbilstoši Kriminālprocesa likumā noteiktajām prasībām un ir bijusi tiesiska. Turklāt pieteicēja nav uzskatāma par kriminālprocesā iesaistīto personu, jo tai konkrētajā kriminālprocesā, kura ietvaros veikta kratīšana, nav noteikts nekāds procesuālais statuss. No apstrīdētās normas

izriet, ka privātpersonai ir tiesības uz zaudējumu un nemantiskā kaitējuma atlīdzinājumu tikai tad, ja tiek konstatēta prettiesiska vai nepamatota rīcība. Apstrīdētā norma neparedz zaudējumu un nemantiskā kaitējuma atlīdzinājumu par tiesisku un pamatotu rīcību kriminālprocesa ietvaros.

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka pieteikumu Satversmes tiesai var iesniegt ne tikai par likumdevēja pozitīvas darbības rezultātu – tiesību normu, bet arī par likuma robu tad, ja no materiālajām konstitucionālajām tiesībām vai pamattiesībām izriet noteikts pienākums, kuru likumdevējs nav izpildījis pozitīvā formā – nav izdevis normatīvu regulējumu (*sk. sal. Satversmes tiesas 2010. gada 30. marta spriedumu lietā Nr. 2009-85-01*).

Administratīvā apgabaltiesa norādījusi, ka konkrētajā gadījumā konstatējams likuma robs un no Satversmes 92. panta pirmā un trešā teikuma izriet likumdevēja pienākums paredzēt normatīvu regulējumu gadījumam, kad personai nemantiskais kaitējums vai zaudējumi nodarīti ar tiesisku rīcību kriminālprocesa ietvaros.

Satversmes 92. panta trešais teikums nosaka: „Nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu.” Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 92. panta trešais teikums ietver vispārēju taisnīgas tiesas garantiju – ja kādas personas tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses ir pārkāptas, tad personai ir tiesības saņemt atbilstīgu atlīdzinājumu. Satversmes 92. panta pirmais teikums kopsakarā ar šā paša panta trešo teikumu uzliek likumdevējam pozitīvu pienākumu izstrādāt un pieņemt tādu regulējumu, kas personas tiesību pārkāpuma gadījumā ļautu īstenot efektīvu tiesisko aizsardzību (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2011-21-01 6. un 7. punktu*).

Pieņemot Kaitējuma atlīdzināšanas likumu, likumdevējs ir izveidojis regulējumu, kurā konkretizētas Satversmes 92. panta trešajā teikumā ietvertās personas tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu par zaudējumiem un nemantisko kaitējumu, kas personai nodarīts kriminālprocesā vai administratīvā pārkāpuma lietvedībā iestādes, prokuratūras vai tiesas prettiesiskas vai nepamatotas rīcības dēļ.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka jebkura cilvēka pamattiesību norma, arī Satversmes 92. panta trešajā teikumā ietvertā tiesību norma, ir piemērojama tieši un nepastarpināti. Proti, ja privātpersona uzskata, ka tās tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses ir nepamatoti aizskartas, tā, tieši atsaucoties uz Satversmes 92. panta trešo teikumu, ir tiesīga vērsties tiesā un lūgt tiesu piešķirt atbilstīgu

atlīdzinājumu (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2011-21-01 6. punktu*). Tādējādi, piemērojot likumdevēja izveidoto regulējumu, kurā konkretizētas Satversmes 92. panta trešajā teikumā ietvertās personas tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu, tiesa var aizpildīt likuma robu ar mērķi nodrošināt personai atbilstīgu un taisnīgu atlīdzinājumu.

Senāts, pamatojoties uz Satversmes 92. panta trešo teikumu, ir atzinis, ka tiesības uz atlīdzinājumu rodas arī gadījumos, kad persona tiek būtiski individuāli skarta ar kādu valsts pārvaldes iestādes tiesisku rīcību, ja tai iepretim citām personām jācieš acīmredzami nesamērīgs un tādēļ netaisnīgs tās tiesību ierobežojums, proti, ja atlīdzinājuma nepiešķiršana, liekot zaudējumus ciest konkrētai personai, būtu acīmredzami netaisnīga. Tādējādi Senāts atzinis, ka atsevišķos gadījumos, ņemot vērā taisnīguma apsvērumus, tiesai būtu jālemj par iespējamā zaudējuma atlīdzināšanu personai arī tad, ja iestādes rīcība atbilst tiesību normām un nav konstatējams prettiesiskums (*sk., piemēram, Senāta 2026. gada 18. jūnija lēmumu lietā Nr. SKA-199/2026*).

Administratīvā apgabaltiesa pieteikumā ir atsaukusies uz minēto Senāta lēmumu, kā arī tajā paustajām atziņām, bet vienlaikus norādījusi, ka šāda Senāta praksē atzīta iespēja pati par sevi neaizstāj likumdevēja pienākumu pieņemt tiesisko regulējumu, kas paredz Satversmes 92. panta trešajam teikumam atbilstošu, skaidru un efektīvu atlīdzinājuma mehānismu.

Taču atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai taisnīga rezultāta sasniegšanas interesēs tiesību piemērotājam ir jānovērš iespējama likuma nepilnība, ja to ir iespējams izdarīt ar juridiskām metodēm (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 11. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-11-01 6. punktu*).

Pieteikumā nav sniegts pamatojums tam, ka no Satversmes 92. panta pirmā teikuma kopsakarā ar šā panta trešo teikumu izriet tieši likumdevēja pienākumus pieņemt tiesisko regulējumu arī gadījumā, kad Senāta judikatūrā ir atzītas personas tiesības prasīt atlīdzinājumu arī par tiesisku rīcību kriminālprocesa ietvaros.

4.2. Administratīvā apgabaltiesa ir lūgusi vērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 105. panta pirmajam teikumam. Tiesa ir norādījusi, ka iestādes rīcība – privātpersonas īpašuma sabojāšana kratīšanas laikā – rada Satversmes 105. panta pirmajā teikumā nostiprināto īpašumtiesību aizskārumu. Tiesa vispārīgi norādījusi, ka īpašuma sabojāšana un no tā izrietošie zaudējumi pārsniedz to, ko no privātpersonas var prasīt paciest kā tiesiska un samērīga pamattiesību ierobežojuma sekas.

Tomēr tiesa nav sniegusi juridisko pamatojumu par apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes 105. panta pirmajam teikumam, un nav pamatojusi, kāpēc nav izmantojamas Senāta judikatūrā nostiprinātās atziņas, tostarp 2026. gada 18. jūnija lēmumā lietā Nr. SKA-199/2026 atzītās personas tiesības prasīt atlīdzinājumu arī gadījumos, kad zaudējumi vai nemantiskais kaitējums nodarīts ar tiesisku rīcību kriminālprocesa ietvaros. Vispārīgi apgalvojumi, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 105. panta pirmajam teikumam nav uzskatāmi par pieteikuma juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka pieteikumā nav sniegts Satversmes tiesas judikatūrai atbilstošs juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 105. panta pirmajam teikumam.

Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc Administratīvās apgabaltiesas pieteikuma (pieteikums Nr. 182/2026).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja Anita Rodiņa